

Het Hagelkruis

Heemkundekring Barthold van Heessel Aarle-Rixtel

32e jaargang, nr.4 2015



COLOFON

HET HAGELKRUIS

Informatieblad van Heemkundekring Barthold van Heessel te Aarle-Rixtel. Tijdschrift met artikelen over geschiedenis, archeologie, heemkunde e.a. met betrekking tot Aarle-Rixtel. Verschijnt drie à vier maal per jaar.

Redactie

Contactpersoon: Henk van Beek
Tel.: 0492 381851
h.vanbeek9@chello.nl

Albert Claessen
Angela Willemsen - Huffenreuter

Heemkundekring BARTHOLD VAN HEESSEL

Kouwenberg 37, 5735 GM Aarle-Rixtel
Tel.: 0492 383553
www.heemkameraarlerixtel.nl
info@heemkameraarlerixtel.nl

Dagelijks bestuur

Voorzitter: Jan Dekkers
Tel.: 0492 381673

Secretaris: Joost Martens
Tel.: 0492 382639

Penningmeester: Diana van de Laar
Tel.: 0492 384415
IBAN: NL79 RABO 0101 4057 31



Inhoudsopgave

Colofon en voorwoord	2
Het toekomstige heemhuis (2)	3
Esperanto, de tweede taal van hopman Slaats	4
1584 - Een raid op Gemert	5
Met passen en meten.....	6
Een oude kaart uit 1657	8
Van een kleine wereld waarin veel te beleven was (1)	9
Leven in de brouwerij	10
Verdwenen kunst op Aarles Broek	11
Het bevolkingsregister als bron voor stamboomonderzoek	12
Van de redactie	15
Informatie heemkundekring en museum	16

Voorwoord

Beste mensen,

Voor u ligt alweer het laatste nummer van het Hagelkruis in 2015.

En als ik zo even terugkijk, dan vallen enkele dingen op. 2015 Was het jaar waarin we te horen kregen dat we onze vertrouwde heemkamer aan de Bosscheweg moesten verlaten. Gelukkig kregen we uitstel tot 1 maart 2016, maar de boodschap was er niet te minder om. Ted en Marleen Hegeman schoten ons te hulp en boden het huis op de hoek van de Couwenberg-Kerkstraat aan als nieuwe plaats voor de heemkamer. Inmiddels is er gedurende het laatste half jaar keihard gewerkt om dit gebouw geschikt te maken als heemkamer/heemmuseum. Vele uren werk zijn besteed aan timmeren, verven, isoleren, verwarming aanleggen en vele andere aanpassingen die noodzakelijk zijn.

We hopen in de lente van 2016 ons nieuwe onderkomen te presenteren.

In een artikel verderop zal uitgebreider stil gestaan worden bij de nieuwe heemkamer.

Verder wens ik, mede namens de overige bestuursleden, u en uw naasten, heel fijne feestdagen toe en een gelukkig en gezond Nieuwjaar.

Jan Dekkers, voorzitter

Het Hagelkruis

In de Hooge Akkers vinden we dit hardstenen 14e-eeuws kruis met een archaisch aandoende Christusfiguur. Deze kruisen dienden in die tijd om hagelschade te voorkomen en werden altijd geplaatst op een kruispunt van wegen. Het is het enige bewaard gebleven stenen hagelkruis in Nederland.

*Foto voorzijde: Huize Stienendaal in de winter
©Henk van Beek*

Het toekomstige heemhuis (2)

Henk van Beek

In de vorige uitgave ben ik nader ingegaan op de geschiedenis van het toekomstige heemhuis. In dat artikel maakte ik o.a. melding van het feit dat Leonardus dit pand rond 1850 in grote lijnen het huidige aanzicht heeft gegeven, maar dat er later nog enige aanpassingen hebben plaatsgevonden.

Wat dit laatste betreft: ondertussen heb ik contact gezocht met Jo Verhoeven, een broer van Jan en de jongste zoon van Hannes Verhoeven. Samen met Hans, zoon van Jan, ging ik bij Jo die in Stiphout woont op bezoek. Jo kon zich nog een aantal bijzondere details herinneren. Zo bestond het huidige pand uit drie woningen. Het voorste gedeelte was de winkel/het woonhuis van Hannes. Daarnaast woonde in die tijd Petrus Gruijters, brouwersknecht en dáárnaast, op de andere hoek, de familie Smulders. Jo kon zich nog goed herinneren dat de woningen binnenshuis elk met een dubbele binnendeur toegankelijk waren. De keuken bevond zich toen al op de huidige plek. Het afwaswater werd geput uit een vierkante stenen bak die met regenwater werd gevuld. Op de binnenplaats werd in 1933 de bakkerij gebouwd. Hier werd het brood gebakken dat vader Hannes dagelijks uitventte met zijn broodkar waaronder een hond was aangelijnd om potentiële brooddieven op afstand te houden.

Naast de bakkerij bevond zich 'het heuske' in traditionele uitvoering: een plank met gat afgedekt door een rond deksel, door Jan van Ganzenwinkel steevast 'kaasplankje' genoemd. Niet ver hiervandaan bevond zich een waterput. Die diende niet alleen voor de levering van drinkwater, maar ook voor het waswater van het linnengoed. Om de kwaliteit te bewaken zwom er een 'milkoors' in. Waarschijnlijk wordt hiermee de kleine modderkruiper bedoeld. Zijn dieet bestaat vooral uit algen en dood organisch materiaal. Uiteraard was er ook een 'zoel' waarin het afvalwater uit de gootsteen werd opgevangen en waarnaast de rabarber in volle glorie stond te pronken. Het overige deel van het erf was grotendeels overkapt. Zo was er nauwelijks plaats voor een moestuin. Die bevond zich verderop aan het begin van de Koppelstraat. Jo heeft talloze malen beer uit de beerput met een karretje met ton hiernaartoe gereden. In de winter moest Jo de overgebleven houtskool uit de bakkersoven zeven. Hiermee werd een open vuurpot gevuld, die al gloeiend in de winkel werd gezet, zodat de klanten hun handen konden warmen. De boerinnkes en de boeren uit het buitengebied zetten zondagsmorgens hun klompen in de nog warme bakkersoven en gingen vervolgens met hun meegebrachte schoenen naar de kerk.



Dorpsstraat met op de achtergrond de winkel van Hannes Verhoeven

Jo had nog meer anekdotische verhalen te vertellen. Het opvallendste verhaal betrof de "ster van den hoek", nog steeds een bekend begrip voor onze oudste dorpsbewoners. Volgens Jo was het - vrij vertaald - een dame die zichtbaar en overduidelijk van het leven genoot en haar levensgenoot graag met anderen deelde. Ze was goed bevriend met een kasteleinsdochter van verderop uit de Kerkstraat die uit het zelfde hout was gesneden. De naam "ster van den hoek" zou waarschijnlijk zijn afgeleid van een groot reclamebord dat tegen de gevel hing met als opschrift "Ster tabak".

Kortom, tijdens het bezoek aan Jo vierde de nostalgie hoogtij. En dat doet een heemlid goed!



Esperanto, de tweede taal van hopman Slaats

Henk van Beek

De ouderen onder ons kennen hem als 'hopman' Slaats, Joannes (Johan) Antonius Josephus Slaats, geboren te Asten op 3 september 1902, die zo'n 81 jaar geleden de scoutinggroep St.Tarcisius in Aarle-Rixtel heeft opgericht, welke startte met een groep van twaalf verkeners. In zijn Astense tijd speelde hij als voetballer bij NWC, maar na een ernstige beenbreuk kwam aan die carrière een abrupt einde. Op 11 maart 1929 verhuisde hij met zijn ouders, broer en zussen naar Aarle-Rixtel. Johan was een prominent dorpsgenoot, die talloze functies heeft bekleed, teveel om op te noemen.

Wat echter niet iedereen weet: Johan was een fanatiek aanhanger van het Esperanto, een kunsttaal, in 1887 geïntroduceerd door dr. L.L. Zamenhof, speciaal ontworpen om mensen uit verschillende culturen met elkaar te laten communiceren. Esperanto is gemakkelijker te leren dan welke nationale taal ook,

met name door de grote regelmatigheid en simpele grammatica. Daarbij is de taal ook nog eens politiek neutraal, wat ervoor zorgt dat eventuele nationale belangen tussen partijen buitenspel worden gezet. Dit zorgt ervoor dat de sprekers op gelijkwaardige voet met elkaar kunnen communiceren in het Esperanto. Johan was jarenlang actief bij de Eindhovense Esperantovereniging en had vele buitenlandse Esperantovrienden met wie hij regelmatig correspondeerde. Vaak bezocht hij de internationale Esperantocongressen in talloze landen.

In het pand aan de Dorpsstraat waar Johan heeft gewoond, is nu 'Beauty touch' gevestigd. In het tegelmozaïek van het portiek vind je nog steeds de 'Esperantoster', evenals in het bovenlicht van de voordeur. Ook elders in het pand kom je deze ster nog tegen. Een uniek historisch element!



Voor zijn vele verdiensten kreeg de hopman een koninklijke onderscheiding, hier uitgereikt door burgemeester Janssens



Kaart d.d. 14 augustus 1936 in Esperanto, gezonden aan J.A.J. Slaats (hopman Slaats)

1584 - Een raid op Gemert

Simon van Wetten

Jonker Jacob Oudart is de heer van Rixtel. Hij woont het Gulden Huis, een prachtig kasteeltje aan de Aa, waar het goed toeven is. Desondanks wil de druistige Oudart er wel eens uit. Een verzetje, dát is waar de jonker immer op loert. Welnu, kansen te over, al een halve eeuw lang. Sinds 1539 hebben die van Aarle, Beek en Rixtel namelijk ruzie met Gemert. Het gaat over het onderhoud van het grensrieviertje de Snelle Loop en de wal die daarin als veekering is aangebracht. Die barrière voor de koeien en paarden is verwaarloosd. Gemertse viervoeters steken met graagte en gemak over en vreten zich illegaal vol aan het Beekse, Aarlese en Rixtelse gras. Ze worden derhalve vaak gearresteerd door schutters uit de genoemde dorpen en dat leidt weer tot grote onmin met de Gemertse boeren. U begrijpt, de ene na de andere gelegenheid tot aangename tijdverpozing doet zich voor. Oudart wandelt als een Grote Pier heerlijk provocerend door het broekland en heeft het liefst dat de gebeurtenissen enigszins uit de hand lopen. En dat gebeurt op 8 juli. Maar niet op het omstreden gras van het broekland tussen Gemert en de buurdorpen, nee, een groep ruiters uit Aarle-Beek struint de Gemertse gehuchten af. Als Oudart daar de hand in heeft, gaat hij niet alleen het broekland, maar ook zijn boekje ver te buiten.

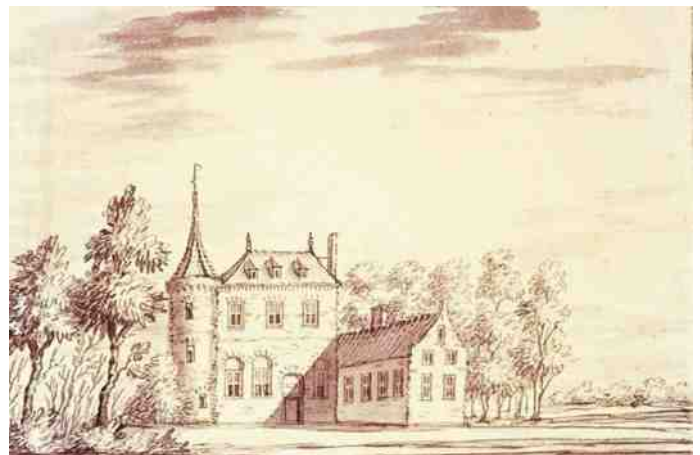
Op Strijbosch, achter Handel, heeft de bende hoenders en ganzen meegenomen. Dirck Goorts, 48 jaar, vertelt hoe zijn vrouw met een bloot mes werd bedreigd: "Ze werd zelfs getormenteerd."

Thonis Dircx, omtrent 46 jaar, verhaalt hoe die ruiters zich te zijnen huize gedroegen: "Ze hebben zich oneerlijk aangesteld."

Elders in Gemert doet Dirck van Dinther ontdaan en stotterend verslag. De overvallers schoten op zijn ganzen en namen zes of zeven stuks mee. "Ja, en er zijn er nog meer gekwetst. Die kerels schoten net zolang als dat zij kruit hadden."

Lenart Hubkens en Lambert Noeijen zijn beiden 40 jaar, maar dat is niet de enige overeenkomst. Die van Aarle-Beek hebben bij Lenart de eieren uit de hennenkooi gehaald en ook Lambert is al zijn eieren kwijt.

Jan Neelen, 25 jaar, herkende één van zijn belagers. Claes Bastiaens is hem in kwade gemoede naderen. "Schelm, geef u gevangen." Hij dreigde een kogel door het lijf van Jan te schieten.



Peter Ansems, 50 jaar, is door de mannen van zijn bed gelicht. Hij moest hen wijzen waar Willem van den Wijnboom woont. Peter zei dat hij 't niet wist. "Toen hebben ze een schoteldoek en eieren meegenomen en naderhand zijn die gezellen teruggekomen en hebben ze mijn beesten meegenomen."

Dirck Rovers is ook al zijn ganzen aan de burens van gene zijde van de Snelle Loop kwijtgeraakt. Hij zette hen nog heldhaftig na, totdat ze dreigden hem dood te schieten.

Overmorgen wordt Willem van Oranje vermoord, maar veel Gemertenaren nemen de gelegenheid van de overval te baat om diverse akkefietjes met Aarle-Beek-Rixtel onder de aandacht te brengen. Loeij Loeijen - hoe toepasselijk is zijn naam - heeft moeilijkheden ondervonden met zijn koeien op Aarle-marktdag. Aert Pauwels is zijn paarden, nadat ze op de Broekkant geschut waren, veel te lang kwijt geweest. Bij Lemmen Goessens is brood en boter weggenomen, Wilbort Peters is door dezelfde groep mannen bedreigd en Gielis van Nuwenhuis heeft zijn paard ruim vier dagen verborgen moeten houden.

Oudart speelt intussen de vermoorde onschuld. Is dat werkelijk waar die Gemertse mensen overkomen? Echt? Nou, hij wil zich best wel borg stellen voor de aangerichte schade, hoor. Zulke moedwilligheden... De heer van Rixtel wil namen, zodat hij de schuldigen kan straffen.

Als je het mij vraagt wil hij de namen, opdat hij die mensen kan uitnodigen voor een feestmaaltijd op het grasveld van het Gulden Huis. Er staat gans op het menu.



Met passen en meten.....

Joost Martens

Als klein menneke vond ik op de zolder van ons huis in een kast een mooi plat houten doosje met een draaihaakje als sluiting. Wat zou daar toch wel niet in zitten? Toen ik het openmaakte, kwam de inhoud me wel bekend voor, maar had ik toch eigenlijk geen idee wat het precies voor voorwerp was. De oplossing was zo gevonden bij mijn broers: het was de passerdoos van mijn opa die door de rest van de familie al eens 'geplunderd' was, maar waarin nog een messing tekenpasser met potloodstiftje en het bijbehorende trekpenhulpstuk zaten. Spannend om zoiets te vinden, maar... wat moet je er mee? De inhoud van de doos verhuisde naar mijn kamer en toen ik eenmaal in de gaten had wat je er mee moest, vond ik het machtig interes-



sant om er cirkels mee te tekenen. Zeker toen ik in diezelfde kast ook nog een potje Oost-Indische inkt vond en de trekpen wel eens uit wilde proberen. Nou... het resultaat laat zich raden en passer en trekpen werden weer snel verbannen naar de donkere kast op zolder. Oost-Indische inkt geeft vlekken die nergens meer uitgaan en....

Natuurlijk wordt dit niet een verhaal over kwajongensstreken. Het geeft alleen aan hoe gewoon het genoemd kan worden dat er in ieder huisgezin wel een stukje gereedschap voorkomt dat met de naam passer door het leven gaat. Meestal is dat een schoolpasser of tekenpasser, maar: zeker weten dat er ook genoeg passers in omloop zijn in passerdozen waar eigenlijk een technische toepassing aan ten grondslag ligt.

In veel beroepen wordt van een passer gebruik gemaakt. Mijn opa (die van de passerdoos) was smid en zo ken ik eigenlijk maar weinig handwerkberoepen waar de passer niet op de een of andere manier een rol speelt. Dat hoeft niet altijd met tekenen te maken te hebben. Passers in allerlei soorten en maten worden - zoals de naam al aangeeft - gebruikt om te passen en te meten, om de afgepaste maten over te zetten naar een ander voorwerp of om afstanden af te passen op een kaart. De eerste passers werden al rond 1000 voor Chr. gebruikt in het oude Griekenland om vazen te decoreren. Gebruiksmogelijkheden en toepassingen te over. Zo kennen we steekpassers en krompassers, valpassers, kraspassers, tekenpassers, snijpassers, trekpassers, navigatiepassers, proportionaalpassers, zakpassers, vouwpassers, kroonpassers, ritspassers,

stokpassers, traceerpassers, schoolpassers, bordpassers, voetjespassers en waarschijnlijk nog een groot aantal passertypes meer. Te veel om op te noemen eigenlijk en ook in de collectie van de heemkamer komen we ze regelmatig tegen bij allerlei beroepen. Ze zijn gemaakt van metaal (messing, staal) of van hout, vaak gecombineerd met metaal. Het zou te ver voeren om alle passersoorten uitvoerig te gaan beschrijven. Er zijn dikke boeken over vol geschreven en degenen die dieper in de geschiedenis en het gebruik van passers willen duiken, vinden die informatie zeker wel. In enkele afleveringen van 'Het Hagelkruis' wil ik wat verder ingaan op een aantal van de gewone, maar ook van de minder voorkomende soorten.

Vreemde eenden in de bijt

Misschien wel leuk om nu eens niet te beginnen met de passers die iedereen kent, maar eerst te kijken wat voor vreemde vormen en soorten er bestaan, zonder daarbij volledig te zijn natuurlijk, want dat is zeker niet het doel van dit artikel. Iedereen kent het probleem van gereedschap dat je ergens neerlegt en dat onvindbaar is op het moment dat je het wil gaan gebruiken. En tja.... stop maar eens een passer in je broekzak... dat laat je wel uit je hoofd.



Vestzakpasser

Vouwpasser

Ambachtslieden die wat vaker en regelmatig van een passer gebruik moesten maken op diverse plekken en daarbij ook nog mobiel moesten zijn, zoals tekenaars en technici, maakten gebruik van vouwpassers waarvan de benen ingeklapt konden worden zodat er geen uitstekende scherpe delen meer waren. Een andere oplossing daarvoor was de (vest)zakpasser waarbij een messing hoesje over de scherpe uiteinden van de steekpasser gedraaid kon worden zodat het geheel veilig in de vest- of jaszak gestoken kon worden. Moeder de vrouw en de kleermaker zullen daar blij mee geweest zijn. Het zijn

in de praktijk ontstane oplossingen die wijd verbreid zijn. Een simpele toepassing van die vestzakpasser kennen we bij de bekende schoolpasser waar vaak een klein rechthoekig metalen hoesje bij zat waardoor het ding in je schooletui niet overal in prikte. We kennen binnenpassers (om binnenmaten van bv. rondingen over te zetten of te meten) en buitenpassers (om bv. omtrekken van voorwerpen te bepalen). Een doelmatige combinatie daarvan is de binnen/buitenpasser die zowel voor het een als voor het ander gebruikt kan worden en zowel binnenmaten als buitenmaten kan aangeven (of omgekeerd). Soms werd deze zelfs voorzien van een boog met maataanduiding, zodat het een effectief bruikbaar meetinstrument was.



Maître à danser

Dancing master

Dit type passer heeft in bepaalde, fraai afgewerkte uitvoeringen een beetje de vorm van een balletdanser(es) die in een danspositie staat. De binnenpasser (voetjespasser) lijkt op een paar benen met voeten. In Frankrijk noemt men deze passer dan ook maître à danser en in Engelstalige landen kom je hem tegen als dancing master. De maître à danser of maître de danse was de dansleraar die tot in de 19e eeuw aan de aristocratie niet alleen de danspassen maar ook het beschaafd bewegen bijbracht. Hoe beweeg je, hoe gebruik je je armen, benen enz. Dansende benen... (We spreken ook over de benen van een passer.)

Die laatste aanduiding heeft sommige mensen geïnspireerd tot allerlei fantasievormen die we kennen als lady leg calipers (lett.: vrouwenbenenpasser). Een passermodel dat er inderdaad uitziet als een paar benen, compleet met voeten. Soms duidelijk 'gespierd' en voorzien van kousen of ingegra-



veerde jarretels en in de meest fantasievolle vorm wel eens gestileerd als complete dameslichamen. De lady leg calipers was in de 19e eeuw populair bij werktuigbouwkundige technici in de Verenigde Staten en werd daar vaak door de technicus zelf vervaardigd met veel fantasie, maar had zeker ook zijn praktische toepassing als binnen- en buitenpasser. Of de vreemde vorm van de passer voortkwam uit fantasie of uit verveling vertelt het verhaal niet.....Sommige exemplaren lijken wat op de bekende 'dancing master'-passers en werden zelfs door gerenommeerde gereedschapsfabrieken geproduceerd en goed verkocht.



Een andere vreemde vorm die vaak niet als passer wordt herkend (maar er zeker wel bij hoort) is de stokpasser, zo genoemd omdat hij in zijn simpelste vorm bestaat uit een stok met een vaste punt en een beweegbare punt waarmee eenvoudig grotere cirkels getekend konden worden.

Veel beroepen kennen aparte passermodellen en speciale toepassingen. De kuiper kent bijvoorbeeld grote (en kleinere) houten passers om de maten van tonnen en duigen te bepalen. De schoolmeester kent zijn eigen passer met krijtje om op het bord cirkels te tekenen. De scheepstimmerman kent dito exemplaren om maten over te zetten, evenals de wagenmaker en zo zijn er nog heel wat meer voorbeelden te geven.



Stokpasser met krasstift en potlood

Kuiperspasser uit Frankrijk

Een volgende keer gaan we verder met de meer gewone soorten en hun gebruik in diverse beroepen.

De passer met trekpen van mijn opa heb ik overigens nog steeds en ik ben er heel trots op dat ik hem gekregen heb. Helaas is het mooie houten doosje kwijt geraakt. De andere passers op de foto's maken deel uit van mijn eigen gereedschapsverzameling.

Een oude kaart uit 1657

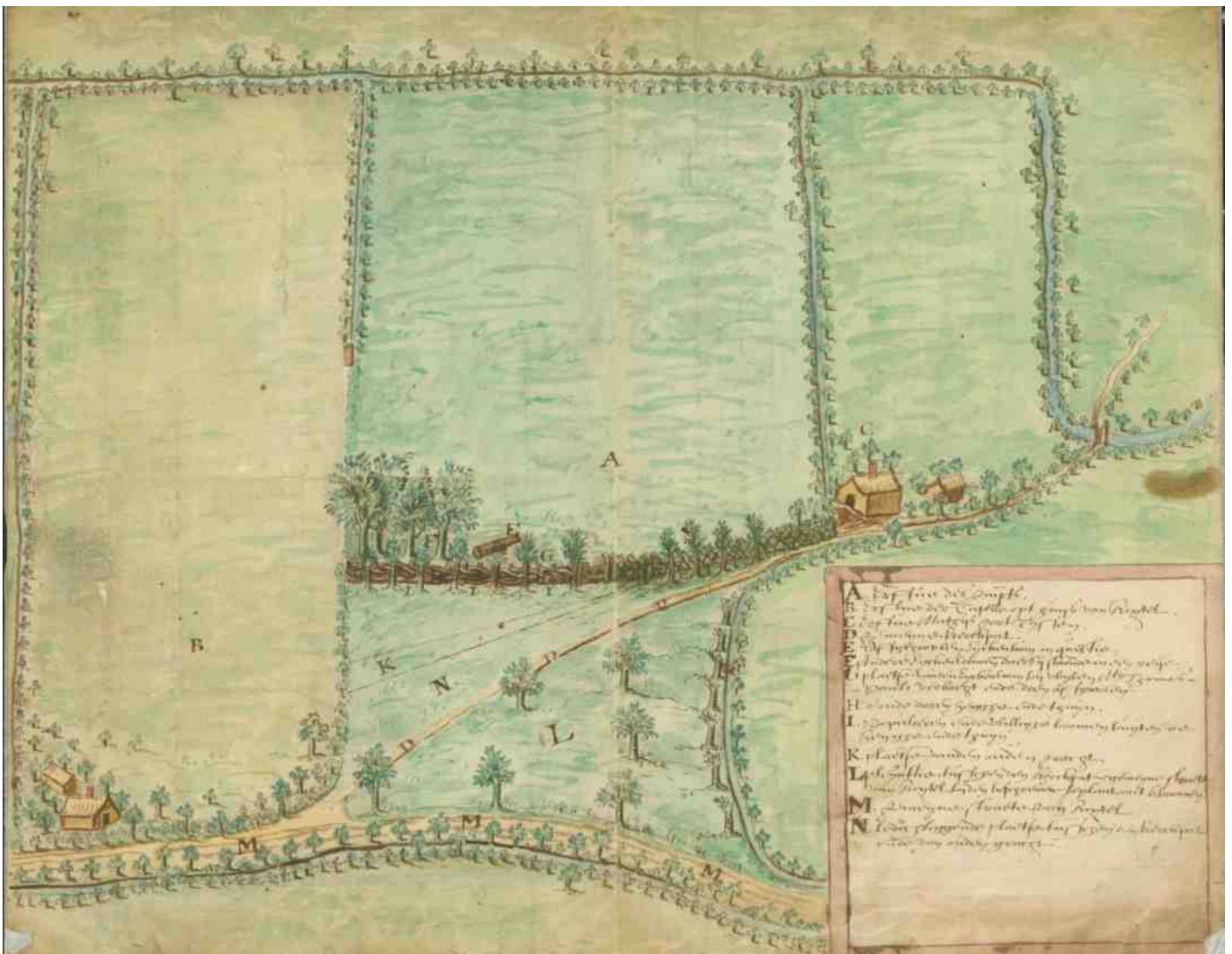
Henk van Beek

Het oude hertogdom Brabant bestond ooit uit aaneengesloten droge en natte bossen, doorsneden door beken en riviertjes. Met de verdere ontwikkeling van de landbouw én de toenemende vraag naar hout als brandstof en bouw materiaal werden grote delen langzamerhand kaal gekapt. Om verdere kaalslag te voorkomen en het planten van bomen te stimuleren gaf de hertog aan eigenaren van percelen langs de aan hem toebehorende wegen het recht om in de berm bomen te planten en te rooien. Zo is er een zogenaamde Pootkaart van 23 mei 1656 "waarinne die van Aarle Rixtel werden gesterckt in de privilegie van 1300 en 1359 zoo in het bepopen en hakken van hout op het St-rijpsheytje, Haseldonkse straat en Opheuvel, alsmede het jagen en vissen in de Aa".

Zo kwamen er na een tijdje lange rijen bomen langs een aantal Aarlese wegen te staan. Het waren vooral populieren, want die groeien snel en hoog. Het uiterlijk van deze regio, met zijn coulissenlandschap, hebben we dus mede te danken aan een oud en

uniek feodaal recht. Dat recht bestaat in sommige gemeenten in de Meierij en de Kempen tot op de dag van vandaag, ook in Aarle-Rixtel. In het Brabants Historisch Informatiecentrum (Rijksarchief) in Den Bosch bevindt zich een prachtige gedetailleerde kaart van een stukje 'Rixtel'. Er staan niet alleen populieren op, maar ook knotwilgen en eiken, waaronder ook een 'afgehouwen eijckenboom'. De kaart maakte onderdeel uit van de bewijsstukken in een rechtszaak voor de Raad van Brabant in 1657, die Johan Oudart, heer van Rixtel, Aarle, Beek etcetera aanspande tegen Wouter van Craenenbroeck. Het gaat hier over een illegaal omgehakte eikenboom. Ja, bomen waren in die tijd nog steeds 'heilig'!

De kaart laat een aantal interessante details zien, waaronder een vlechtheg, een hek van schaarhout, knotwilgen en de omgezaagde eik. Ook wordt er rechtsonder op de kaart melding gemaakt van het erf van de kapel van Rixtel (B), die hier kennelijk heeft gestaan. Kortom een prachtig historisch document!



Van een kleine wereld waarin veel te beleven was (1)

Louis Barten

We kregen wel eens een paar centen om bij Linders, 't nuske, in de Zesgehuchten een lektoet te halen en af en toe kregen we een stuiver en soms zelfs een dubbeltje om bij Verberne een ijsco te kopen, maar meestentijds mochten we niet zo ver van huis. Overigens, de ijscoboer kwam ook met zijn ijscowagen rond. Voor wie het niet weet, een lektoet is een in een spits builtje gerold stuk hard geworden suikerstroop.

Wij woonden midden in de Kerkstraat en op de hoek was de winkel van Hannes Verhoeven. Daarin stond een kist met een doorzichtige klep en daaronder lag allemaal snoepgoed. Het was de voorloper van die bij Jaan van Ganzewinkel en later die bij Jantje en nou in de winkel 'Jantje'.

Op zondagmiddag na het lof kregen we een stuiver en dan gingen we naar 'Hannesse op den hoek' ons weekgeld opmaken. Er lag suikerpapier, dropveter, gemalen sep, siepblokken, jodenvet en zoal meer.

En zo 'leken' we weer op huis aan over de stoep bij het raadhuis en langs het politiebureau. Daar waren de raampjes van het kot, de gevangenis. Er zaten van die vierkante gevlochten ijzeren stangen voor. Daar werden in onze gedachten dieven en moordenaars opgesloten, maar in werkelijkheid waren het voornamelijk zatlappen die zondags na de leste mis de café ingedoken waren en dan later zwalkend naar huis probeerden te komen.

Ik weet niet of ze door die ruitjes naar buiten konden kijken, maar als ze dat konden, dan keken ze op het huis van vrouw Rovers, de kraai, en haar dochter, 'de Ster van den Hoek'. Dat huis vormde een geheel met dat van Hannes Verhoeven. Misschien konden die boeven nog een stukske zien van de wei van Hagelaar.

De wei van Hagelaar was een belangrijke plek, niet in het minst omdat er nogal eens koeien stonden voor de slacht. Hagelaar was slachter. Toen kwam het vlees niet van het slachthuis of van de vleesfabriek. Gerrit Hagelaar slachtte de koeien en varkens zelf, thuis in de slachterij achter het huis.

De wei was afgerasterd met weipalen en prikkeldraad, twee lijnen boven elkaar. Daar kon je amper tussendoor en je moest goed opletten dat je je boks niet scheurde, want dan luidde het thuis geen twaalf uren. Wanneer er geen koeien stonden, kon je via de poort zo op de wei, maar je moest goed opletten dat je niet in een koeienflats trapte, want dan zaten niet alleen je schoenen of klompen vol stront, maar dan kon je op afstand de bui thuis al

zien hangen. 's Winters stonden er grote plassen water. Daar kon bij vriesweer op geslibberd worden en ook wel eens geschaatst.

Aan de kant van Hannes Verhoeven was een heg die de tuinen van de huizen aan de Kamberg afsloot. De mensen hadden 'hunnen achterum' allemaal aan de voorkant, de kant van de Kamberg. Daar woonden zoete Mina (Strijbosch) en Janus de Sik (Van Rooij) en heel bijzonder, Kis Kamp. Die mens was een andersdenkende, hij was zoiets als de koster van de protestante kerk, die helemaal achter in de hoek van de wei van Hagelaar stond. De wei werd afgesloten met het erf van Verbeeten en dat van een paar huizen langs de Laarweg.

Je kon van de weg af zo in de hof van Hagelaar kijken. Daar kon je de ingang van de slachterij en de rookkast zien. Daar werden de hammen en worsten in gedroogd. Het was altijd weer spannend als er met het schietmasker een koe voor de kop werd geschoten die dan als een blok omviel. Later kon je de geslachte koe of het varken zien hangen aan grote ijzeren haken in het plafond van de slachterij. Ook werden er de darmen afgeschraapt voor de worst en de achterwerken van de kleine Hagelaartjes gewassen als ze in hun broek hadden gescheten.

Het geslachte dier werd in de koelkast gehangen die met grote blokken ijs op een zo laag mogelijke temperatuur werd gehouden. Dat ijs werd gebracht met een dichte ijswagen. De grote rechthoekige ijspalen werden met pikhaken naar de uitgang van de wagen getrokken en dan nam een sterke man zo'n blok op zijn schouder en bracht die naar binnen. Een enkele keer brak er een stuk af. Dat stuk braken we in kleinere stukken en we hadden voor niks een ijsco om af te likken.

In de winkel werd het vlees versneden en verkocht. Er was worst en soepvlees en lende en speklappen en ook gesneden zoals 'sesies' en boterhammenworst. Vooral de zult, de balkenbrij en de bloedworst waren lekker en goed te betalen, zei ons moeke hoewel ze hem dikzat zelf maakte.

Tegenover Hagelaarswei over de klinkerweg stond als deel van het politiebureau het brandweehuiske. Daar stond de brandspuit in. Als het brand luidde, kwamen de brandweerlieden van alle kanten aanggelopen of gefietst in hun leren jas, stevige laarzen en met een prachtige zwarte helm met een gouden kam erop. Het waren allemaal middenstanders of boeren, want die waren thuis, de anderen werkten op de fabriek of in de bouw. Ons papa was ook brandweerman en hij was zelfs brandmeester en dat was bijzonder. Daar kon je nou nog eens over zwetsen en opscheppen.

Voor het brandweerhuiske was een met een ligusterheg afgebakend stukske grond en een gemetselde muur waarover je nog net de jongensschool kon zien, het tuintje. Daar stond een grote paal in met een mechaniek die van boven naar onder en van onder naar boven kon worden bewogen. Het was een soort grote hark waarop de brandslangen konden worden gedroogd. De metalen koppelstukken klonken metaalachtig tegen de paal en elkaar.

Recht tegenover Hagelaar stond het huis van Van Zuffen. In dat huis woonde niet alleen de ouwe mevrouw en zoon Jan van Zuffen, maar ook Jan en Nellie de Rijdt. Wij snaptten daar toen helemaal niets van. Dat was niet erg want het waren goei mensen en ze hadden een hekkentje voor het huis en daar kon je op staan, tegen gaan hangen en soms over klimmen. Er lagen kiezelkes in de voortuin. Daarvan kon je er tussen de spijlen door af en een toe een haffelke pakken. Langs het huis liep een grote beukenheg tot aan de kerkhofmuur.

Aan weerskanten van de weg was er gewoon zwart zand.

Leven in de brouwerij - geschiedschrijving over Aarlese brouwersfamilie Prinsen

Jola G.B. Prinsen

In het Hagelkruis van december 2004 verscheen een artikel met de titel 'Wie was... Cornelius Princen?'. Daarin lasen we hoe deze Cornelius, geboren in Weert in 1772, in Weert en Gemert het brouwersvak leerde en in 1803 als brouwer werd aangesteld op kasteel Croy. We weten hoe hij er toen uitzag, uit een vrijbrief uit 1802: "lang vijf voeten en vijf duimen, hebbende bruine oogen, hair en wenkbrouwen zwart, grooten mond, kin middelmatig". Het artikel vertelde over zijn leven op Croy en eindigde met het overlijden van Cornelius, in 1858. Hij stierf in de Dorpsstraat, tegenover de kerk, in het monumentale pand (nu huisnummer 16) dat zijn zoon Martinus een jaar eerder gekocht had.

Het artikel was een samenvatting van het begin van een boek dat Jan en Lia Prinsen al in 1996 schreven. Jarenlang deden zij onderzoek in vele archieven. Als u wel eens bij hen thuis bent geweest, dan weet u dat zij in de woonkeuken, ieder met een eigen pc en zelfs een microfiche-reader ernaast, alle ontdekkingen verwerkten.

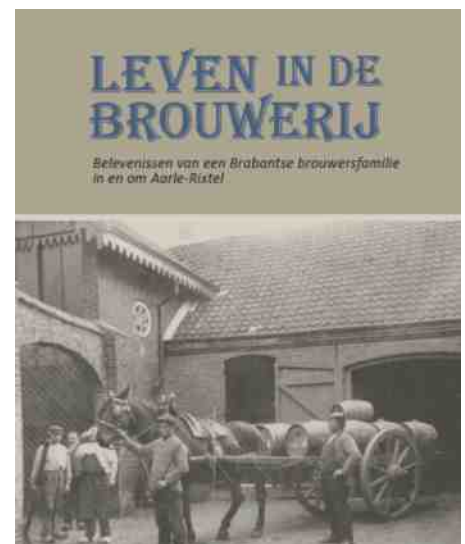
Uiteindelijk zag één exemplaar van het boek het licht; gemaakt op het eigen kopieerapparaat en zelf ingebonden. Het idee was om het boek vervolgens in een kleine oplage uit te geven, maar wegens omstandigheden verdween dat idee, en dus ook het boek, destijds in de spreekwoordelijke la.

De dochters van Jan en Lia hebben het boek nu uitgegeven. Het verhaalt van vier generaties Prinsen in en om Aarle-Rixtel (1772-1973). In de kenmerkende, humoristische schrijfstijl van Jan Prinsen maken we, na het verhaal over Cornelius, kennis met zoon Martinus, die in 1857 een onzekere toekomst op kasteel Croy inruilt voor een eigen bierbrouwerij en logement De Zwaan tegenover de Aarlese kerk. Kleinzoon Cornelius Carolus schopt het tot huisprelaat van de paus en diens jongste broer, Henri Trudo, neemt rond de eeuwwisseling de brouwerij in Aarle-Rixtel over. De vierde generatie, in de persoon van Johan Prinsen, in het dorp Johan d'n brouwer genoemd, heeft weinig interesse in de brouwerij. Na diverse omzwervingen buiten de regio keert deze

Johan rond 1930 terug naar Aarle-Rixtel. In de gebouwen van de toenmalige brouwerij wordt dan een puddingpoederfabriek gevestigd. Door het hele verhaal klinkt ondernemerszin en de verbondenheid van de Prinsens met de Aarlese dorpsgemeenschap: in de politiek en het verenigingsleven. Het boek wordt verlevendigd met brieven, persoonlijke notities, aktes en foto's.

Jan Prinsen en zijn vrouw Lia waren beiden actief binnen de Heemkundekring en hebben regelmatig artikelen geschreven voor Het Hagelkruis. Jan was de oudste zoon van de Johan Prinsen met wiens overlijden het boek eindigt. Hij groeide op in het pand aan de Dorpsstraat en zette samen met zijn broers de puddingpoederfabriek van zijn vader voort.

Het boek is te bestellen via boekenbestellen.nl, de boekhandel of bol.com. ISBN 978-90-824428-0-9, 341 blz., € 22,95.



Verdwenen kunst op Aarles Broek

Henk van Beek

In mijn jeugd jaren kwam ik al in de kapel op het Aarles Broek, bij de zusters van het Heilig Bloed. Zo ook na afloop van de toen nog gehouden Sacramentsprocessies, waar half Aarles aan deel nam. Ik kan me nog goed herinneren dat er in die tijd in de kloosterkappel prachtige muurschilderingen te zien waren en een heel mooie kruisweg. Een aantal jaren later begreep ik dat deze muurschilderingen en ook de kruisweg waren aangebracht door niemand minder dan Eppo Doeve, een bekend graficus/kunstenaar. Onlangs schoot mij die naam weer te binnen, toen ik in een van mijn postzegelalbums een serie 'dierenzegels' tegenkwam van Indonesië, naar het ontwerp van... Eppo Doeve. Dankzij internet kreeg ik vrij snel de nodige informatie over deze kunstenaar en werd mijn beeld versterkt van een bijzondere en talentvolle man.

Doeve ontwierp decors en bankbiljetten, tekende omslagen voor veel boeken waaronder Prisma Pockets en illustreerde reclamecampagnes van onder andere Heineken en Philips. Hij schilderde ook portretten. Daarnaast ontwierp hij diverse postzegels, waaronder de eerder genoemde 'dierenserie' van Indonesië.



Eppo Doeve (1951)

Dit laatste is niet zo vreemd, want Eppo werd op 2 juli 1907 in het Indische Bandung geboren. Hoe Eppo in het klooster van het Kostbaar bloed terecht is gekomen is niet duidelijk. Wel dat hij aldaar rond 1946 in de kapel die prachtige muurschilderingen aanbracht én de genoemde kruisweg schilderde. De zusters van het klooster hebben mij een aantal kopieën gegeven van onder meer een artikel dat in 1956 in de katholieke Illustratie werd gepubliceerd en waarin uitgebreid wordt ingegaan op de achtergrond van het ontwerp van deze kruisweg. Hierbij wordt ook gewezen op de - voor die tijd - afwijkende stijl en fragmentarische weergaven van de verschillende personen.

De muurschilderingen zijn helaas verdwenen bij een modernisering van de kapel in de jaren zestig van de vorige eeuw. Volgens de zusters is de kruisweg rond die tijd naar Afrika verhuisd, naar een plek ergens in de buurt van de Kilimanjaro. Het is niet bekend waarom deze verhuizing plaats heeft gevonden.

Van de kruisweg resteren allen nog wat zwart-wit foto's én de afbeeldingen uit de Katholieke Illustratie. Dankzij de zusters ben ik in het bezit gekomen van één prentje waarop een van de muurschilderingen is afgebeeld. Van Eppo heb ik in ieder geval nog 'zijn' postzegels.....



Muurschildering



Fragment uit de Katholieke Illustratie

Het bevolkingsregister als bron van informatie voor stamboomonderzoek

Wilma Martens

Voor stamboomonderzoekers is er wat betreft de 19e en 20e eeuw naast de boeken van de burgerlijke stand nog een belangrijke bron van informatie, namelijk de boeken van het bevolkingsregister.

In de Franse tijd (eind 18e - begin 19e eeuw) werden er al in een aantal gemeenten volkstellingen gehouden, maar de verslagen daarvan beperkten zich meestal tot het vermelden van het aantal inwoners, soms met beroep en/of bezittingen van onroerend goed. Van deze volkstellingen zijn er maar weinig bewaard gebleven. Rond 1811 zijn er lijsten van alle stemgerechtigde mannen opgesteld, de zgn. 'régistres civiques'. Van een aantal gemeenten zijn deze bewaard gebleven.

Rond ongeveer 1829 begonnen de plaatselijke overheden (gemeenten) met de uitvoering van een meer uitgebreide volkstelling. Er werd vastgelegd wie op welk adres woonde op dat moment. Deze telling werd in veel plaatsen in 1839 herhaald. Deze registraties zijn als het ware momentopnames van de situatie op dat moment. Van beide volkstellingen zijn veel documenten bewaard gebleven. U vindt ze meestal in de regionale archieven.



De scans van het bevolkingsregister van Aarle-Rixtel (1825-1937) vindt u op de site van het RHCe (Regionaal Historisch Centrum Eindhoven)

Het bevolkingsregister (1850-1920)

De gegevens van de volkstelling van 1849 vormden de bron voor het bevolkingsregister dat de gemeenten vanaf 1850 wettelijk moesten bijhouden. Van momentopname werd het een register dat doorlopend werd bijgehouden en waarin alle veranderingen werden opgetekend.

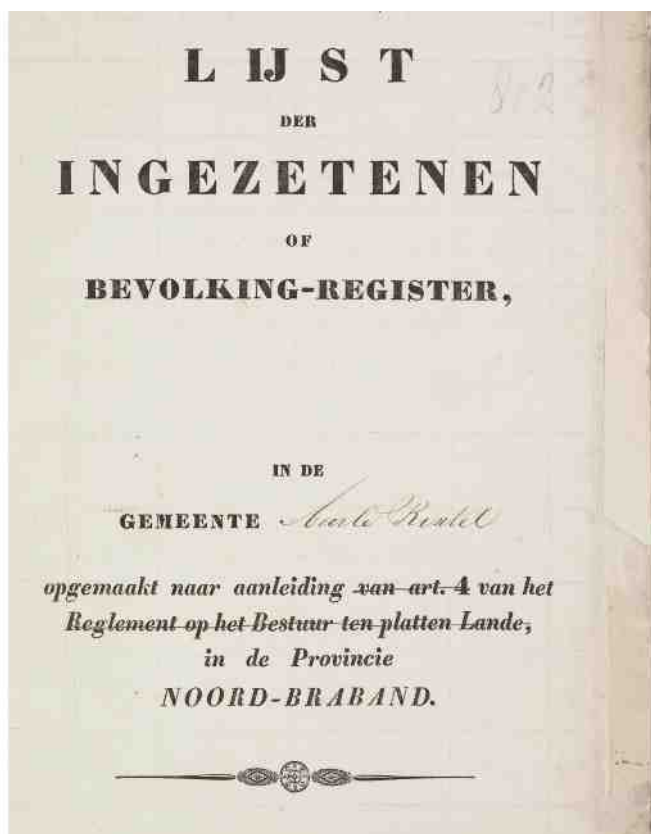
In de loop van een aantal jaren waren er zoveel toevoegingen en wijzigingen dat het register geheel opnieuw werd opgeschreven met de gegevens van dat moment. Als u het bevolkingsregister gebruikt, is het dan ook aan te bevelen om alle versies van de verschillende jaren te bekijken.

Burgers waren vanaf dit moment verplicht om verhuizingen en vertrek uit de gemeente aan de gemeenten door te geven. De gegevens van de burgerlijke stand werden door de ambtenaren aan het bevolkingsregister toegevoegd. Het rijk en de gemeenten gebruikten dit register als basis voor de belastingheffing, het oproepen van dienstplichtigen, het uitschrijven van verkiezingen enzovoort.

De meeste bevolkingsregisters zijn geordend op wijk, buurtschap, adres. Niet op alfabet van de naam van de bewoners. Meestal was er een bladzijde voor een gezin. Bovenaan werd de hoofdbewoner vermeld, daaronder (indien van toepassing) zijn echtgenote en kinderen. Andere personen, zoals familieleden, knechten en dienstdieneren die op hetzelfde adres woonden werden ook vermeld.

Van al deze bewoners werden een aantal gegevens opgenomen, zoals naam, voornaam, geboorteplaats, vaak geboortedatum, burgerlijke staat (gehuwd, ongehuwd, weduwnaar), godsdienst, beroep, vorig adres, datum van vestiging in de gemeente. Indien niet direct bij het gezin behorend werd ook de relatie met de hoofdbewoner vermeld. (Vader, schoonvader, nicht, niet verwant.)

Veranderingen in het gezin, zoals een geboorte, een overlijden werden bijgeschreven met datum van de verandering. Bij verhuizing naar een andere gemeente werd de nieuwe gemeente vermeld met "vertrokken naar" en een datum van de verhuizing. Deze veranderingen werden bijgehouden totdat er een geheel nieuwe versie werd gemaakt met de actuele gegevens van dat moment.



Voorkant van het eerste bevolkingsregister uit Aarle-Rixtel uit 1825

Het bevolkingsregister bevat hierdoor een schat aan informatie voor stamboomonderzoekers. Het kleurt als het ware het dagelijkse leven van een persoon in.

Bladerend door het boek geeft het een beeld van de wijk of straat waarin de persoon woonde.

Gezinskaarten (1920-1939)

In 1920 werd besloten dit bevolkingsregisterboek losbladig te maken met één kaart (gezinskaart) voor ieder gezin. De kaart kon op deze manier met het gezin mee verhuizen naar een ander adres. Het gezinsblad bevatte dezelfde informatie als het bevolkingsregisterboek met ook nog ruimte voor opmerkingen en verwijzingen. Niet alle gemeenten zijn er toe overgegaan om gezinskaarten te maken. Zij hielden nog vast aan het oude systeem.

Persoonskaarten (1939-1994)

Een volgende stap in het ontwikkelingsproces van het bevolkingsregister was het maken van de persoonskaarten. Voortaan werd er voor iedere persoon een kaart aangemaakt die je hele leven met je mee reisde en die ook mee ging als je naar een andere gemeente verhuisde.

In 1938 bepaalde het landelijk bestuur dat er op 1 januari 1940 voor iedereen een eigen persoonskaart moest zijn. Het begin van bijna alle persoonskaarten ligt dan ook in 1939.

Bij verhuizing werden de belangrijkste gegevens van de persoonskaart overgenomen door de oude gemeente op een andere kaart voor hun eigen archief en de originele persoonskaart verhuisde mee naar de nieuwe gemeente. Bij overlijden werden ook de gegevens overgenomen voor het eigen archief en werden de persoonskaarten gestuurd naar het Centraal Bureau voor de Statistiek waar de gegevens werden verwerkt. Uiteindelijk werden de persoonskaarten van de overledenen gearchiveerd

door het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag.

De persoonskaart bevat nog meer informatie dan de vermelding in het bevolkingsregister in het verleden. Zo werden ook voortaan de ouders van de persoon met naam en geboortenaam vermeld op de kaart. Kinderen werden genoteerd op de kaart van de vader (tenzij hij overleden was of de kinderen bij echtscheiding aan de vrouw waren toegewezen), maar hadden ook een eigen kaart. Op de kaart van de vader staat vermeld op welke manier ze het gezin hebben verlaten (huwelijk, vertrek naar elders, overlijden).

Gemeentelijke BasisAdministratie gegevens (GBA vanaf 1994)

Per 1 oktober 1994 is in plaats van het persoonskaartensysteem de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) ingevoerd. Alle gegevens zijn vanaf die dag alleen digitaal en de uitwisseling van gegevens wordt ook alleen digitaal gedaan. Er komt geen papier meer aan te pas.

De belangrijkste gegevens van de overledenen gaan in digitale vorm naar het Centraal Bureau voor Genealogie. Zij beheren daarnaast ook nog de persoonskaarten van de personen die na 1938 zijn overleden. In het GBA wordt geen registratie van beroep bijgehouden, Ook het kerkgenootschap waartoe men (eventueel) behoort wordt niet meer genoteerd.

In 2014 is de GBA vervangen door de Basisregistratie Personen (BRP) waarin voortaan ook de gegevens van de Nederlanders die in het buitenland verblijven zijn opgenomen.

Bij het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG) kunt u ten behoeve van uw stamboomonderzoek (tegen betaling) gegevens opvragen van overleden

1 Staten van de bevolking der steden en gemeenten van het Koninkrijk der Nederlanden op den 1. Januarij 1840. Noord-Brabant. Derde district eerste ge-																					
2	3	4	5	6	7	INWONERS VAN HET										8	9	10	11	12	13
						Mannelijk geslacht					Vrouwelijk geslacht										
						Aantal huizen	Aantal huisgezinnen	Ongehuwden	Gehuwden	Weduwnaars	Totaal	Ongehuwden	Gehuwden	Weduwen	Totaal						
8	Aarle Rixtel	170	244	420	176	29	625	416	176	56	648	1273	28	1232	13						
9	Asten	478	557	961	387	87	1435	956	387	104	1447	2882	65	2817							
10	Bakel en Milheeze	306	335	581	230	53	864	561	230	51	842	1706	7	1699							
11	Beek en Donk	204	249	404	189	25	618	432	187	48	667	1285	1	1284							
12	Budel	384	434	662	310	52	1024	689	308	98	1095	2119	72	2047							
13	Deurne en Liessel	548	643	1098	455	96	1649	1123	454	128	1705	3354	39	3315							
14	Geldrop	256	358	512	260	47	819	573	261	77	911	1730	14	1716							
15	Gemert	822	848	1454	629	76	2159	1468	631	158	2257	4416	11	4405							
16	Heeze	314	341	535	255	41	831	566	252	81	899	1730	73	1657							
17	Helmond	912	921	1420	701	95	2216	1468	700	159	2327	4543	119	4424							

Samenvatting van de volkstelling op 1 januari 1840 in Noord Brabant per gemeente.

Aarle-Rixtel telt 170 huizen en heeft in totaal 1273 inwoners. Er wonen 244 huisgezinnen. Er zijn in totaal 625 mannen en 648 vrouwen. 176 mannen en vrouwen zijn gehuwd. Er wonen 29 weduwnaars en 56 weduwen. Een groot gedeelte van de rest van de mannen (420) en vrouwen (416) zullen kinderen en jongvolwassenen zijn.

personen. U ontvangt dan een uittreksel van de gegevens van de persoonskaart van de gevraagde persoon waarbij de gegevens van eventueel nog levende mensen uit het oogpunt van privacy zijn weggelaten. Ook kunt u op de site van het CBG een informatieblad downloaden met de betekenis van de afkortingen die gebruikt zijn in het bevolkingsregister.

Zomaar een voorbeeld uit het bevolkingsregister van Aarle-Rixtel

Nummer der Huizen.	STRATEN.	F A M E N.	VOORSAMEN.	BEROEP.	GEDOCHTEN OF OP OUDERDOEL.	GEBOORTEPLAATS.	GODSDIENST.	GEHUWD of ONGEHUWD, WEDUWENAAR of WEDUWE.	AANWIJZING Veranderingen, na de Inscriptie der Ingezeten voorgevallen.
1	Strijp A	Slits	Theodorus	Hoofdonderwijzer	7 Januari 1787	Beek en Donk	Protestant	g. h.	g. h.
2	Strijp A	Klaassen	Wilhelmina	geen	8 Decbr 1789	Bakel	id.	H.	id.
3	Strijp A	Heuvel, van den	Helena Maria	geen	12 Mei 1839	id.	id.	0	nicht
4	Strijp A	Jurgens	Antonius	Hulponderwijzer	13 Mei 1837	id.	id.	0	verloofd van Urmond 20 Decbr 1862

Afbeelding 1

U kunt het leven van (een van) uw familieleden veel beter in kaart brengen met behulp van het bevolkingsregister dan met alleen de gegevens van de burgerlijke stand. Hieronder een voorbeeld ter illustratie.

De allereerste bladzijde uit het allereerste bevolkingsregister (gestart in 1825) van Aarle-Rixtel (zie afb. 1) bevat de gegevens van de hoofdonderwijzer uit het dorp.

Strijp A (deelgemeente, wijk, gehucht). In de kom op huis nummer 1 woonachtig:

1. Slits Theodorus, van beroep Hoofdonderwijzer, geboren 7 januari 1787 in Beek en Donk, gehuwd en hoofd (van het gezin).
2. Klaassen Wilhelmina, geen beroep, geboren 8 december 1789 in Bakel-Milheeze, vrouw van de hoofdbewoner.
3. Heuvel van den, Helena Maria, geen beroep, geboren 12 mei 1839 in Bakel-Milheeze, nicht van de hoofdbewoner.
4. Jurgens Antonius, Hulponderwijzer, geboren 13 mei 1837 te Mil en vertrokken naar Urmond op 20 december 1862.

We zien hier meteen al dat vooral in een kleine gemeente soms zaken anders gingen dan landelijk voorgeschreven. Dit register is, ondanks dat het in 1825 geopend is en er nieuwere registers zijn uit latere jaren, toch bijgehouden tot zelfs in 1862.

Als we in de burgerlijke stand de gegevens van het nichtje zoeken, blijkt dat het de oudste dochter is van een zus van Wilhelmina Klaassen die in Bakel woont. Dat gezin heeft nog een aantal kinderen meer. We weten niet precies wanneer het nichtje in

Aarle-Rixtel is komen wonen. Er staat geen vestigingsdatum genoteerd. Misschien zou hier het bevolkingsregister van Bakel uitkomst bieden, maar dat is niet digitaal in te zien.

In 1840 werd er in de gemeente Aarle-Rixtel alleen een volkstelling gehouden. Die gegevens bestaan uit een lijst met namen en geboortedata van alle inwoners op volgorde van adres.

Theodorus Slits en zijn vrouw Wilhelmina Klaassen worden in de lijst genoemd. Het nichtje Helena Maria van den Heuvel niet. Hieruit zou je kunnen afleiden dat ze in 1840 nog niet bij haar oom en tante woonde.

De scan van het bevolkingsregister uit 1850 (zie afb.2) heeft nog een nieuw gegeven. Theodorus Slits heeft zich met zijn vrouw in Aarle-Rixtel gevestigd op 24 juni 1833. Ze waren daarvoor woonachtig in de gemeente Bakel. Het nichtje staat hier vermeld en het zou mogelijk zijn dat ze in 1850, ze is dan 13 jaar, al bij oom en tante woont. Ook zien we hier een ongetrouwde hulponderwijzer, Martinus van Eerd, die van 2 november 1852 tot 5 november 1859 bij het gezin heeft gewoond. Pas daarna, op 3 december 1859, is de hulponderwijzer gekomen die in het eerste bevolkingsregister (BR) al vermeld stond.

Afbeelding 3 laat een stukje zien uit het bevolkingsregister van 1862. De hoofdonderwijzer is doorgestreept en er is onderwijzer boven geschreven. (Theodorus is in 1862 al 75 jaar.) Het nichtje Helena Maria v.d. Heuvel vertrekt naar Bakel op 29 april 1865. Mevrouw Wilhelmina Slits Klaassen overlijdt op 22 november 1868 en we zien dat een goede maand later, op 2 januari 1869, het nichtje terug-

1. Slits	Theodorus	7 jan 1787	Beek	0	1800	Beek	24 jan 1833		Bakel
2. Klaasjan	Willemina	3 dec 1787	Bakel	ii	ii	Bakel	ii		ii
3. Theod	Helena Maria	19 sep 1831	ii	0	ii	ii	ii		ii
4. Theod	Helena Maria	19 sep 1831	Beek	ii	ii	Beek	23 jan 1878	5 x 1884	Cap. Geldrop
4. August	Salomon	19 dec 1787	Beek	0	ii	Beek	5 sep 1831		

Afbeelding 2

Slits	Theodorus	7 jan 1787	Beek	0	1800	Beek	24 jan 1833		Bakel
Klaasjan	Willemina	3 dec 1787	Bakel	ii	ii	Bakel	ii		ii
Theod	Helena Maria	19 sep 1831	ii	0	ii	ii	ii		ii
Theod	Helena Maria	19 sep 1831	Beek	ii	ii	Beek	23 jan 1878	5 x 1884	Cap. Geldrop
August	Salomon	19 dec 1787	Beek	0	ii	Beek	5 sep 1831		

Afbeelding 3

keert (om voor Theodorus te zorgen?). Bij burgerlijke staat is bijgeschreven dat Helena Maria gehuwd is op 21 september 1869 en helemaal rechts zien we dat haar gegevens zijn overgebracht naar een andere bladzijde van het bevolkingsregister. Ze is verhuisd binnen de gemeente naar een ander adres. Theodorus Slits zelf vertrekt op 29 april 1876 naar Helmond en in de kantlijn helemaal rechts is bijgeschreven:
Th. Slits is te Helmond in het liefdegesticht overleden den 23 januari 1878 en alhier op het R.C. Kerkhof begraven den 26 januari 1878.

Th. Slits is te Helmond in het liefdegesticht overleden den 23 januari 1878 en alhier op het R.C. Kerkhof begraven den 26 januari 1878.

Als we Theodorus Slits alleen opzoeken in de Burgerlijke Stand vinden we de volgende gegevens:
 Hij is geboren op 7 januari 1787 in Beek en Donk
 Hij is gehuwd op 19 juni 1831 te Bakel
 Hij is overleden op 2 januari 1878 te Helmond.

Kortom we zouden nooit te weten zijn gekomen dat hij meer dan 40 jaar in Aarle-Rixtel heeft gewoond en daar hoofdonderwijzer is geweest.

Veel plezier met het verder zoeken naar de details van uw eigen familiegeschiedenis.

Van de redactie

Arlenius- en Florentinusdag

Op 14 februari 2016 wordt er in de Eendracht in Gemert een symposium gehouden met als titel "Passie voor Italië". Dit symposium werd eerder door de Stichting Brabants Dialectenfestival in het leven geroepen, maar kon toen wegens te weinig deelname niet doorgaan. Inmiddels heeft de Gemertse heemkundekring dit initiatief - in samenwerking met eerdergenoemde stichting - overgenomen in het kader van haar 75-jarig jubileum, dit ter ere van twee belangrijke Brabantse cultuurdragers uit de zestiende eeuw: Arnoud van Eyndhouts uit Aarle(-Rixtel) en Laurens van den Bleek uit Gemert. De eerste werd in Italië een grote manuscriptenverzamelaar en bewerker van klassieke Griekse en Latijnse teksten; de tweede was in dezelfde tijd in hetzelfde land een drukker en uitgever van formaat. Ze waren tijdgenoten die elkaar pas in Italië leerden kennen en daar ook vrienden en collega's werden. Hun namen 'verlatijnsten' ze tot Arnoldus Arlenius en Laurentius Tor-

rentinus. 'Arlenius' betekent: afkomstig uit Aarle. Torrentinus bevat het Latijnse woord voor 'stroompje' (torrens), dat mogelijk een verwijzing is geweest naar het stroompje De Rips, waaraan Laurens van den Bleek in Gemert woonde. Op deze dag wordt over dit tweetal een voordracht gegeven door Frans Slits, die over beiden een boek schreef, met het accent op Laurens van den Bleek. Daarnaast is er een voordracht van Jos Swanenberg (streektaalfunctionaris Erfgoed Brabant) en Simon van Wetten (archivaris Gemert) over de taal in Brabant in de tijd dat Arnoud van Eyndhouts en Laurentius van den Bleek opgroeiden, zo rond 1510. Henk van Beek zal een voordracht geven over Aarle-Rixtel in de zestiende eeuw en over het huis (Huize Ter Smisse) waarin Arnoud van Eyndhouts opgroeide. De presentatie is in handen van Wim Daniels. Tussen de optredens worden er ook Italiaanse hapjes geserveerd. Meer - bijzonderheden volgen nog.



Hoeve Ter Cuijlen in winterse sferen

Heemkundekring Barthold van Heessel

De kring is opgericht in 1952 en stelt zich ten doel het bevorderen in brede kring van de belangstelling voor en de kennis van eigen streek, volk en gebruiken en van heemkundig waardevolle overblijfselen uit vroeger tijden. Om dit doel te realiseren kent de

heemkundekring de volgende werkgroepen:

monumenteneducatie
lezingen/cursussen
fotowerkgroep
redactieraad Het Hagelkruis

dorpswandelingen
genealogie
bibliotheek/archief

Museum Heemkamer Barthold van Heessel

Op naar het nieuwe heemhuis

Het toekomstige heemhuis krijgt steeds meer allure. De laatste klusjes worden momenteel geklaard, waarna de inrichting ter hand kan worden genomen. Dat betekent dat onze heemkamer aan de Bosscheweg definitief de deuren voor het publiek heeft gesloten. Het nieuwe heemhuis zal op zijn beurt in het vroege voorjaar zijn deuren openen. De openingstijden etc. zullen nog nader worden vastgesteld